

Michał Łuszczuk

Konferencja "Współpraca i rywalizacja międzynarodowa w regionie Arktyki na początku XXI wieku", Lublin, 27 listopada 2010 r. : [sprawozdanie]

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 17/2, 126-128

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Michał Łuszczuk, konferencja *Współpraca i rywalizacja międzynarodowa w regionie Arktyki na początku XXI wieku*, Lublin, 27 listopada 2010 r.

Badania naukowe poświęcone Arktyce przez wiele lat były domeną przedstawicieli dyscyplin wchodzących w zakres nauk o Ziemi, ostatnio jednak dołączyli do nich również politolodzy. Ponad 40 uczestników reprezentujących blisko 20 ośrodków naukowych z całego kraju spotkało się 27.10.2010 roku na Wydziale Politologii UMCS w Lublinie podczas pierwszej w Polsce politologicznej konferencji naukowej poświęconej Arktyce pt. *Współpraca i rywalizacja międzynarodowa w regionie Arktyki na początku XXI wieku*. Spotkanie zostało zorganizowane przez Zakład Stosunków Międzynarodowych UMCS przy współpracy ze Stowarzyszeniem Młodych Badaczy Polarnych na Progu Kariery w Polsce, głównym zaś jego celem była prezentacja oraz omówienie wyników badań poświęconych szeroko definionym procesom politycznym zachodzącym aktualnej sytuacji międzynarodowej w regionie Arktyki.

Na istotną rangę podjętej problematyki, jak i wyjątkowość spotkania zwrócił uwagę podsekretarz stanu w MSZ Maciej Szpunar, który w liście do uczestników podkreślił konieczność rozwoju polskich badań polarnych w zakresie nauk społecznych. Minister Szpunar wskazał także na priorytety Polski w odniesieniu do regionu arktycznego, co uznano za zaproszenie do dyskusji między naukowcami a decydentami na temat zakresu aktywności Polski na arenie arktycznej. Istotnym rozwinięciem i merytorycznym uzupełnieniem też zawartych w liście było wystąpienie Ambasadora Jakuba T. Wolskiego, przedstawiciela Polski na forum Rady Arktycznej (byłego Ambasadora RP w Danii), który w swoim przemówieniu wymienił obecne działania podejmowane przez polską dyplomację wobec Rady Arktycznej. Ambasador Wolski wyraził przy tym opinię, iż skuteczna dyplomacja nie może obejść się bez wsparcia ze strony zaplecza ekspercko-naukowego, zaś inaugurowaną konferencję wypada uznać za ważny krok w tym kierunku.

O wyjątkowości, a zarazem interdyscyplinarności odbytego spotkania świadczyło także aktywne uczestnictwo w nim ze strony przedstawicieli Komitetu Badań Polarnych PAN – przewodniczącego Komitetu prof. dr. hab. Jacka Jani oraz sekretarza naukowego Komitetu prof. Piotra Głowackiego, pełniącego funkcję polskiego przedstawiciela w Svalbard Science Forum. Prof. Jania nadzwyczaj przystępnie naświetlił w swojej prezentacji charakter zmian klimatycznych zachodzących na Dalekiej Północy, wskazując, iż zmiany te stanowią dużo więcej, aniżeli jedynie tło do rozwoju sytuacji międzynarodowej w tym regionie. Prof. Głowacki, z racji pełnionych przez siebie funkcji, podjął zagadnienie zakresu zadań, a zarazem i wyzwań w obliczu jakich znajduje się obecnie międzynarodowa wspólnota badaczy polarnych, m.in. na Spitsbergenie. Warto podkreślić, iż na konferencji obecni też byli lubelscy geografowie-polarnicy, którzy niegdyś inaugurowali wyprawy badaczy UMCS na Spitzbergen: prof. dr. hab. Kazimierz Pękala, prof. dr. hab. Marian Harasiumiuk oraz Janina Repelewska-Pękalowa.

W pierwszej, plenarnej części konferencji, prowadzonej przez kierownika ZSM prof. dr. hab. Marka Pietrasia, obok wystąpień gości honorowych wygłoszone zostały trzy referaty, które budząc żywe zainteresowanie wśród uczestników, stały się „katalizatorami” dalszych dyskusji. Dr Robert Potocki przedstawił geopolityczną analizę regionu Arktyki, w której, odwołując się do wniosków sformułowanych przez innych badaczy, dokonał autorskiej

oceny rangi oraz perspektyw stojących przed tym regionem. W następnym referacie prof. dr hab. Ryszard Szypra, podejmując się wstępnej analizy problematyki (nie)bezpieczeństwa militarne w regionie arktycznym, wyraził pogląd, iż dostrzegana stopniowa militaryzacja obszarów okołobiegunowych nie stanowi aktualnie bezpośredniego zagrożenia dla pokoju. Dr Anna Pięcińska przedstawiła natomiast wyniki swoich badań z zakresu językoznawstwa na temat sposobu opisu sytuacji politycznej w Arktyce w polskich tygodnikach i gazetach codziennych w ostatnich kilku latach. Referentka zwróciła uwagę zarówno na wysoki stopień wartościowania przekazywanych treści, jak też na ich mierny poziom merytoryczny oraz szablonowość (dominują wizje zagrożenia konfliktami).

W następnej części konferencji organizatorzy przewidzieli pięć paneli wyodrębnionych według kryterium problemowego. Panel pierwszy, kierowany przez prof. dr hab. Leonarda Łukaszuka poświęcony był prawnomiędzynarodowemu wymiarowi sytuacji politycznej w regionie arktycznym. W ramach tej debaty mgr Mariusz Mieczkowski zreferował kwestię zakresu zwierzchnictwa terytorialnego na Oceanie Arktycznym, zaś mgr Maja Głuchowska Wójcicka rozważała możliwości zastosowania koncepcji wspólnego dziedzictwa ludzkości w odniesieniu do tego akwenu. Problematykę ustalenia granic szelfu kontynentalnego i jego potencjalnej eksploatacji, a także roli Komisji ds. Granic Szelfu Kontynentalnego w kontekście międzynarodowej rywalizacji w regionie Arktyki w swych wystąpieniach przedstawili prof. dr hab. Andrzej Makowski oraz mgr Marta Przygodzka-Markiewicz. Możliwości wykorzystania morskich obszarów arktycznych dla celów żeglugowych – głównie w ich prawnym kontekście, jak też prawdopodobnych konsekwencji z tym związanych – rozważyli natomiast dr Dariusz Bugajski oraz mgr Luc Ampleman.

Celem drugiego panelu, prowadzonego przez prof. dr hab. Krzysztofa Kubiaka, była próba rozważenia oraz porównania polityk państw arktycznych. Wstępem do tego stały się wystąpienia dr Wojciecha Janickiego oraz dr Oksany Voytyuk, w których referenci określili charakter i przesłanki zarysowującej się rywalizacji wokół bieguna północnego. W ocenie dr. Wojciecha Janickiego potencjalne zasoby ropy i gazu ukryte na dnie Oceanu Arktycznego wedle dostępnych szacunkowych wyników badań znajdują się w zdecydowanej większości w zakresie jurysdykcji państw nadbrzeżnych, a zatem nie można ich rozpatrywać jako stawki w „arktycznej grze”. Kolejne referaty, dr. Marcina Gabryśia, mgr. Piotra Graczyka, dr. Tomasza Brańki oraz dr. Michała Łuszczuka poświęcone zostały prezentacji wyników badań nad politykami arktycznymi wybranych państw i terytoriów autonomicznych regionu, odpowiednio Kanady, Stanów Zjednoczonych, Grenlandii oraz Danii. Referenci, bazując nie tylko na materiałach źródłowych w swych analizach, wykazali, iż stosunek poszczególnych jednostek geopolitycznych do regionu Arktyki jest kwestią wielowymiarową, a przy tym wysoce zindywidualizowaną.

Kolejna dyskusja, prowadzona przez prof. dr hab. Piotra Głowackiego, dotyczyła aktualnych wyzwań społecznych i ekologicznych, w obliczu których znajduje się Arktyka. Ogólne tło rozwoju społeczno-gospodarczego Dalekiej Północy, szczególnie w jej europejskiej części, przedstawił były Ambasador RP w Szwecji oraz w Norwegii i Islandii prof. dr hab. Ryszard M. Czarny. Problematykę aktywności oraz aspiracji arktycznych ludów rdzennych zreferowali następnie mgr Adam Stępień oraz mgr Marta Petryk. Kwestie ochrony środowiska w kontekście zmian klimatycznych oraz prawnomiędzynarodowego wymiaru współpracy państw w regionie Arktyki zostały zaś poruszone w wystąpieniach mgr Katarzyny Kęпки oraz mgr Joanny Herdy-Jareckiej.

Interesującym uzupełnieniem rozważań podjętych w ramach panelu pierwszego stał się panel czwarty, prowadzony przez prof. dr. hab. Andrzeja Makowskiego, poświęcony „nowym graczom” na obszarach okołobiegunowych. Wśród tej kategorii uczestników współpracy i rywalizacji międzynarodowej w regionie Arktyki prof. dr. hab. Krzysztof Kubiak wyróżnił Chińską Republikę Ludową, Japonię oraz Koreę Południową. W wystąpieniu tym szczególną uwagę zwrócono nie tylko na zróżnicowane przesłanki zainteresowania tych państw regionem arktycznym oraz potencjały w zakresie jego eksploracji i eksploatacji, lecz również na zindywidualizowane i zaskakująco bogate instrumentarium oddziaływania wskazanych państw azjatyckich na sytuację wokół regionu bieguna północnego. W następnych dwóch referatach mgr Andrzej Wójcik oraz dr Violetta Gul-Rechlewicz zwrócili uwagę na podłoże, zakres oraz intensywność zainteresowania Arktyką za strony mniejszych graczy europejskich: odpowiednio, Szwecji oraz Holandii. Obok państw regionem arktycznym zainteresowane są również podmioty ponadnarodowe, takie jak Unia Europejska, która, jak to zauważyła mgr Kinga Smoleń, ma istotne powiązania funkcjonalne z państwami nadbrzeżnymi Oceanu Arktycznego oraz być może w nieodległej przyszłości zwiąże swoje interesy oraz bezpieczeństwo (np. energetyczne) z tzw. Daleką Północą.

Piąty z przewidzianych paneli poświęcony został tematyce aktywności organizacji międzynarodowych oraz formom współpracy transgranicznej w Arktyce. Tą częścią obrad kierował prof. dr. hab. Ryszard M. Czarny. Mgr Damian Szacawa dokonał na początku prezentacji struktur tzw. „nowego regionalizmu” w Europie Północnej, na które składają się zarówno Rada Państw Morza Bałtyckiego, Euroarktyczna Rada Morza Berentsa, jak i Rada Arktyczna. Ostatnia z wymienionych organizacji stała się przedmiotem wystąpienia mgr. Piotra Graczyka, który swoje rozważania oparł m.in. na wynikach obserwacji uczestniczących. Do grona organizacji międzynarodowych znajdujących się blisko bieguna północnego (zarówno w przenośni, jak i w rzeczywistości) należy także Rada Nordycka, co starała się wykazać dr Joanna Grzela. W jej referacie podjęta została problematyka stosunku tejże organizacji do koncepcji wewnętrznych reform w północno-zachodniej Rosji, który to obszar, jak dość często się wskazuje, jest swoistym laboratorium współpracy między Zachodem a Rosją na Dalekiej Północy. Podobnie oceniany jest rejon Morza Barentsa, który przez lata stanowiąc przedmiot niezgody między Norwegią a ZSRR/Rosją, ostatnio doczekał się delimitacji granic morskich między tymi państwami. Kwestia ta stała się jednym z głównych punktów wystąpienia mgr Pauliny Armaty, która doceniając w swym referacie osiągnięte porozumienie, duży nacisk położyła na inne istniejące rozbieżności i wyzwania dla współpracy w tej części Arktyki.

Konferencja została zakończona podsumowaniem poszczególnych paneli oraz dość długą i ciekawą dyskusją. W jej ramach, obok pytań bezpośrednio nawiązujących do wygłoszonych referatów, dużo miejsca poświęcono kwestii wykorzystania powstałego efektu synergii dla rozwoju w naszym kraju społecznych badań polarnych (o co apelowali m.in. prof. dr. hab. Piotr Głowacki i prof. dr. hab. Ryszard M. Czarny) oraz dla wsparcia polskiej polityki arktycznej ze strony badaczy (co akcentowali Ambasador Jakub T. Wolski oraz prof. dr. hab. Marek Pietraś). Wyrażony w toku dyskusji postulat organizowania tego typu konferencji w przyszłości przez inne ośrodki akademickie spotkał się z aprobatą większości uczestników.